

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1409/1, донетом на VI редовној седници одржаној дана 25. 4. 2024. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **мср Данице Јовић** под насловом „**Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)**“, урађену под менторским руковођењем др **Соње Петровић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Соња Петровић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: српска књижевност (народна књижевност)

Датум избора у звање: 21. 1. 2020.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Бошко Сувајџић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: српска књижевност (народна књижевност)

Датум избора у звање: 21. 1. 2015.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Марина Симић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: теорија културе и студије културе

Датум избора у звање: 10. 2. 2021.

Установа на којој је запослен: Факултет политичких наука Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Даница (Јовица) Јовић
Датум и место рођења:	12. 8. 1987. Петровац на Млави
Наслов мастер рада:	Предања и причања о породичном проклетству (на теренској грађи из Црљенца, Куле и Аљудова)
Датум одбране мастер рада:	19. 6. 2014.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Универзитет у Београду Филолошки факултет
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српска књижевност

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Јовић, Даница. Записи предања у Етнографској збирци САНУ у периоду од 1886. до 1914. године. *Фолклористика*, 6/1, 2021, 67–95.

Петровић, Соња и Даница Јовић. Предања о сестри Јелици и настанку браничевских манастира (фолклорни текст, контекст и интерпретација). *Књижевност и језик*, 67/2, 2020, 291–307.

Симић, Марина и Даница Јовић. Антропологија и фолклористика: проблем тумачења фолклорног дела и теорија Алфреда Гела. *Интердисциплинарне перспективе етнологије и антропологије*. *Гласник Етнографског института САНУ*, LXVI/2, 2018, 303–318.

Јовић, Даница. Приче и причања о породичним проклетствима. *Савремена српска фолклористика* IV. Ур. Бошко Сувајцић. Београд: Удружење фолклориста Србије: Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, 2017, 343–359.

Јовић, Даница. Библиографија листа *Караџић* (1899–1904) Тихомира Р. Ђорђевића. *Фолклористика*, 1/1, 2016, 149–224.

Јовић, Даница. Приступ и проблеми у класификацији предања. *Годишњак катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима* X, 2015, 147–161.

Јовић, Даница. „Ја како знам, тако ћу да причам“: Поетика казивања предања на примерима варијаната о манастиру Брадачи. *Промисљање традиције: фолклорна и литерарна истраживања*. Ур. Бошко Сувајцић и Бранко Златковић. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2014, 259–277.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет докторске дисертације представља фолклористичка анализа теренских записа предања и прича у којима се говори о личном или посредованом искуству саговорника с натприродним бићима и појавама. Корпус о коме је реч кандидаткиња је прикупила у Браничевском округу (Црљенац, Кула, Божевац, Каменово, Велико Село и Пожаревац) у периоду од 2016. до 2021. године. Циљеви дисертације обухватили су најпре сагледавање и систематизацију корпуса теренских записа и одређивање доминантних облика и поступака у предањима и причама о искуству с натприродним бићима и појавама. Како су предања и приче снимљени у разговорном контексту, методом полуструктурираног интервјуа, циљ је био да се размотре врсте њихове контекстуализације и стилизације, удео аудиторијума у креирању одговарајућих стратегија приповедања, као и удео перформативности у репрезентацији реторике веровања. Циљ је био и да се преиспита како се начин скупљања и истраживачка питања одражавају на извођење предања и прича, и уједно на могућности анализе текста и контекста. Затим, циљ је био и да се теоријски образложи и ситуира примењени приступ, па су представљена домаћа и страна проучавања митолошко-демонолошких предања од 19. века до данас. Из палете савремених теоријских приступа издвојене су и скрупозно коментарисане поставке савремене англоамеричке, британске и европске струје у проучавању предања из друге половине 20. и с почетка 21. века, пре свега Л. Дег, Џ. Бенет, А. Дандес, Д. Бен-Амос, Л. Хонко, Т. Ганел, К. М. Рохауге и др., којима се кандидаткиња руководила у дефинисању, разграничењу и карактеризацији жанра. Трећи циљ био је да се преиспитају оквири и садржај жанра предања и прича о искуству с натприродним, па су размотрене везе с другим сродним усменим жанровима, међу којима су анегдоте, шале, страшне приче, приче о личном искуству односно причања о животу. На основу уочених жанровских константи и варијабли, изнети су закључци о стабилности одређених група предања, а издвојена је и посебна група антипредања, именована с ослонцем на проучавања Л. Дег и А. Вазонија. Један од циљева био је да се издвоје, опишу и анализирају најчесталији ликови натприродних бића у теренској грађи. Ликови су систематизовани према релевантним мерилима, указано је на узроке њихове појаве и деловање, предочени су начини одбране и заштите од демона и приказани су облици хронотопа. Још један циљ био је да се на основу контекстуалне и перформативне анализе покаже како друштвени и приповедачки контекст утичу на настанак, преношење и опстанак предања у истраживаној заједници, и како приповедање као друштвена пракса учествује у креирању значења стварних локуса. Циљ анализе нарације био је да се установе и издвоје најчешће приповедачке стратегије којима се саговорници служе у обликовању својих искустава с натприродним у приповедни текст. Показано је да однос према веровању у натприродно непрестано флукутира и у току једног разговора, и у току живота саговорника, те да се у приповедном уобличавању сопствених искустава с тешко објашњивим феноменима саговорници ослањају на традиције веровања и традиције неверовања.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

У истраживању се пошло од хипотезе да су предања и приче о искуству с натприродним приповедно посредована људска искуства. У њима се лично и у извесном смислу непоновљиво људско искуство наративно моделује под утицајем колективних искустава, моралних норми, вредности, веровања и сл., па су у складу с тим посматрани као облици вишегласја, полилога у коме се одражавају схватања приповедача и очекивања заједнице у којој настају. Такви облици садрже неке од стабилних одлика жанра, али добијају и нове карактеристике које указују на прожимање са другим жанровима. Друга хипотеза тиче се категорије веровања у овим врстама предања и прича и начина на који се реторички обликују схватања о истинитости

исприповеданог догађаја. Показано је да се лично искуство обликује у причу тако да се исприповеданом доживљају дају одређено значење и кредибилитет. Описане су приповедачке стратегије у којима се рефлектују различита мишљења о природи искуства. Указано је да лично, али и колективно веровање није стабилно, и да може осцилирати у току дужег временског периода (живота приповедача), али и у току једног разговора (истраживачки интервју). Без обзира на лично веровање приповедача, садржај исприповеданог показује колизију између свакодневног и натприродног. Предања и приче представљају покушај да се проживљено сагледа и објасни у контексту веровања, али не мора нужно и показати да приповедач верује у натприродно.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мрр Данице Јовић „Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)“ има 190 страница с пратећим научним апаратом – списак коришћене литературе и скраћенице (178–187), прилог – списак одабраних приповедача и редни бројеви прича анализираних у дисертацији (188–189), као и биографију кандидата. Дисертација се састоји од увода, шест поглавља и закључка.

У уводу (1–29) одређени су предмет и оквири истраживања и дефинисан је термилошко-појмовни апарат. Аналитички корпус дисертације чине предања и приче о личном или посредованом искуству људи с натприродним бићима који су сакупљени у Браничеву, у местима Црљенац, Кула, Божевац, Велико Село, Каменово и Пожаревац у периоду од 2016. до 2021. године. Један део корпуса чине предања која се на плану сижеа, тема и ликова могу одредити као традиционална митолошко-демонолошка и она су сродна и упоредива с поредбеним корпусом (предања из наведених збирки народне прозе), а други део су приче с наглашеним личним доживљајима с натприродном, било да је реч о властитом искуству приповедача или неког њима блиског. Затим су представљени истраживачка позиција, етапе теренског истраживања и одабрана методологија у оквиру које су приказане типичне ситуације током истраживања, модалитети казивања и поједини приповедачи. У првом сегменту је указано на тематску, жанровску и формалну разноликост скупљене теренске грађе. Појам предања одређен је, према Л. Дег и Џ. Бенет, као конверзацијски жанр у коме се дискутује о веровању, и део аналитичког корпуса који обухвата демонолошка предања посматран је у тим оквирима. Други део корпуса, међутим, није било могуће прецизно жанровски одредити на основу постојећих термилошких ознака, будући да се он разликује од митолошко-демонолошких предања. Отуд је понуђено ново термилошко решење, предања и приче о искуству с натприродним, где је наглашен утицај проживљеног на физички, емотивни и мисаони свет саговорника, а искуство и доживљај приповедача стављени су у први план, као и веровање, независно од тога да ли га приповедачи проблематизују или не.

У другом поглављу (29–40) представљен је преглед главних теоријских приступа проучавању предања у Европи и Северној Америци у периоду од 19. века до најновијег доба. Полази се од одређења предања Браће Грим, а затим се разматрају запажања релевантних страних проучавалаца (К. фон Сидов, Л. Рерих, М. Лити, В. Баском, О. Сироватка, Л. Дег, А. Вазони, Џ. Бенет, Т. Тангерлини и др.), и указује се на покушаје дефинисања, систематизације и индексирања предања. Потешкоће у погледу класификације предања проузроковане су, поред осталог, њиховом тематском разноврсношћу и чињеницом да су она често уско локализована и да немају чврсту форму. Указано је да су несистематичност у прикупљању, неуједначеност текстуализације (укључујући и стилизацију или редиговање), те одсуство мемората из збирки народне прозе отежавали не само систематизацију и индексирање предања, него и јасну дефиницију тога шта предање јесте. Уочено је да је перформативни заокрет у фолклористици шездесетих година 20. века донео нове приступе проучавању предања, који пажњу померају с фолклорног текста на контекст, што утиче и на њихову текстуализацију. Предања се бележе у свакодневним разговорима, где се удео истраживача своди на минимум. Бележење савременом

опремом омогућава проучавања ширег контекста разговора у којем предања настају, а вербатим транскрипти разликују се на плану облика текста и садржаја у односу на записе предања из претходних раздобља. Указује се на увођење великог броја нових термина у овом периоду (нпр. савремено, урбано или модерно предање). Посебна пажња посвећена је термину прича о веровањима (*belief story*), који у савремена проучавања уводи Џ. Бенет да обухвати садржински и формално различите приче – меморат, причу о личном искуству, месно предање, гласину, као и многе друге облике за које не постоје прикладни термини, а заједничко им је то што настају у разговору у којем говорници дискутују о веровању. Указано је и на критику коју је упутила Л. Дег – да увођење нових термина доводи до разводњавања јединствености жанра предања, па она предање посматра с обзиром на његову идеју. Контекст у којем предање настаје и његов формални облик могу бити различити, али предање остаје предање све док се у њему расправља о веровању.

Посебан сегмент у овом поглављу посвећен је проучавању предања у српској и јужнословенској научној средини. Начињен је осврт на прикупљање предања и указано је на утицај који је имао рад Вука Стефановића Караџића на касније сакупљаче и приређиваче збирки народне прозе. Дат је осврт на савремена теоријска промишљања о предањима М. Бошковић-Стули, Н. Милошевић-Ђорђевић, З. Карановић, С. Самарџије, Е. Рудан, Ј. Марковић и других. Указано је да се у новије време у српској научној средини издвајају два приступа – један усмерен на проучавање одлика текста предања и поетичких одлика жанра, а други на првенствено контекстуалне аспекте и преношење предања у конкретном комуникативном процесу.

У трећем поглављу (41–58) износе се систематизација и класификација теренске грађе према критеријумима за издвајање наративно плодних тема и ликова. Коментарисане су следеће групе предања и прича о искуству с натприродним: 1. Смрт, умирање, покојници; 2. Натприродно биће узнемирава човека; 3. Натприродно биће узнемирава или мори животиње; 4. Судбина, суђенице, Усуд, жене у црном; 5. Врачања и вештичарења; 6. Веза између људи и натприродних бића; 7. Змај; 8. Натприродне силе и простор; 9. Антипредања. Аналитички корпус грађе посматра се у односу на традиционални корпус предања добијен ексцерпцијом из различитих извора из 19. и 20. века. Ту спадају фолклорна и етнографска грађа коју је сакупио Вук Стефановић Караџић и објавио у *Српском рјечнику* (1818, 1852) и *Животу и обичајима народа српскога* (1867); затим збирке народних приповедака В. Чајкановића (1927, 1929), Д. М. Ђорђевића (1988), Р. Раденковића (1991), С. Марковић (2004) и Д. Златковића (2007), као и изабрана грађа из етнографских студија, документарних списа и скорији теренски записи. Запажају се сличности на тематско-мотивском плану, плану ликова и хронотопа, али и одређена одступања у односу на традиционалне записе предања. Доминантну групу предања о повратку покојника међу живе одликују архаични мотиви и представе везане за вампира и вампирење. Уочава се да је изостало именовање натприродних бића, што може указивати на њихово потискивање или на већи степен дистанце саговорника према испричаном. Запажа се да се поједини ликови, попут вила, губе из традиције, те да су представе о њима фрагментарне, понегде сведене на појединачне мотиве (вилиноско коло), или су стопљене с другим локалним натприродним бићима („светиња“). Наративно плодна су и предања о судбини. Поред предања која су сродна онима у традиционалним записима, уочава се да лик суђеница, и уопште представе о веровању у моћ више силе која одређује ток људског живота, представљају извор за креирање нових прича. У односу на поредбени корпус, евидентно је да је теренска грађа из Браничева богатија у броју прича о искуству с натприродним. Утицај натприродних бића на људски свет показује се у овим причама пре свега као психолошки и емотивни, а мање физички, а њихова појава ређе је визуелна а чешће тактилна или аудитивна. Као посебна група прича издвојена су антипредања, где се за натприродне појаве дају рационална објашњења или хумористички коментари.

У четвртном поглављу (59–97) указано је на терминолошку разноликост и неуједначеност у именовању натприродних бића у корпусу и у фолклористичким студијама, те на постојање различитих локалних назива за иста демонска бића. Као наративно плодне групе ликова из корпуса издвојени су: вампири, живи вампири, повратници, приказе, демони животињског облика и духови. Приликом систематизације демонских бића у обзир су узети следећи

критеријуми: припадност људском свету, изглед, однос према човеку и хронотоп. Упркос наведеним дистинктивним чиниоцима, граница између појединих група остају проходне. У опису бића и појава разматрани су облик који они узимају у свету људи, узроци њиховог појављивања, начин делања, начин одбране и заштите од њих. Разлике између вампира и повратника успостављају се на основу односа који имају према живима. Иако те разлике нису доследне, однос према живима игра значајну улогу у класификацији и уједно указује на промене на идејном нивоу предања јер се нагласак помера са описа догађаја (сукоба или сусрета с демоном) на узроке појаве повратника, које могу да буду емотивне природе и тада сукоб изостаје. Приказе се, углавном немотивисано, појављују изненада у свету људи и могу вишеструко да им нашкоде, нарочито када је њихова појава антропоморфна. Демони животињског облика идентични су онима који се срећу у традицији (јаре, мачка, пас), али се уочавају и уско локализовани демони животињског порекла попут недуга и кувике. Издвојени су и духови (полтергајсти) као посебна група безазлених демона која није издиференцирана у предањима из поредбеног корпуса. Краткотрајне и изненадне појаве духова у виду чулних и сензорних појава не праве велику штету људима.

Хронотоп, односно време и место сусрета с натприродним осветљени су у петом поглављу (98–109). Анализа је показала да су у многим случајевима места сусрета или сукоба с натприродним бићима и представе о времену њиховог деловања стабилни, што сведочи о континуитету у обликовању хронотопа у предањима. У посматраном корпусу су уочене и одређене промене које указују на занемаривање појединих законитости у функционисању хронотопа. Нпр. донекле су измењене традиционалне представе о семантици простора засноване на опозицији своје – туђе и близу – далеко. Простори који се у традиционалним предањима доживљавају као „своји“ јер их контролише човек, попут куће, и време људске активности (дан), у теренској грађи често се преокрећу творећи хронотоп сусрета с демонима.

Шесто поглавље (110–136) посвећено је контекстуалној анализи друштвених чинилаца који учествују у одржању и преношењу предања у заједници. Друштвени контекст посматра се преваходно кроз контекст приповедања предања и прича о искуству с натприродним. Увидом у истраживачке и неформалне разговоре открива се како и када предања настају, разлози њиховог преношења, затим узроци нестанка предања из заједнице, однос према испричаном и степен дистанце приповедача, те шири (друштвени) и ужи (лични) разлози приповедања о личним искуствима с натприродним. Указује се на спонтано преношење предања у току свакодневних разговора међу припадницима различитих генерација и различитог степена веровања у истинитост испричаног. Посебан сегмент посвећен је анализи различитих предања и прича о месту Бегановац. Показало се да појединачне приповедачке традиције учествују у креирању доживљаја места као светог или хтонског. Испитује се како многобројни локуси у непосредној околини Бегановчке чесме, попут раскрсница, мостова, сеоског записа итд., творе јединствену просторну целину која у предањима и причама добија различита значења за становнике околних места. Место Бегановац нема јединствено значење ни улогу; оне се изнова успостављају у приповедачкој пракси, откривајући на који начин приповедачи посматрају и разумеју простор који их окружује. Предања и приче имају непобитну улогу у креирању ових значења, као и у обликовању и доживљају простора људи који га насељавају, одређујући и правце кретања у том простору и понашање људи у реалном животу.

Однос између веровања у постојање натприродног света и наративног уобличавања проживљеног искуства анализиран је у седмом поглављу (137–170). У уводном делу представљен је аналитички оквир за проучавање забележених прича на терену, а затим се испитује веза између веровања, искуства и наратива. Указује се на изазове са којима се приповедачи прича о искуству с натприродним сусрећу и испитује се како се тешко разумљива и тешко прихватљива искуства обликују у причу. Показује се да приповедачи непрестано осцилирају између модерничког дискурса, који нуди рационална објашњења за овакве догађаје, и самог искуства које добија оваква објашњења и догађаје тумачи упливом натприродног. Испитују се различите приповедне стратегије којима се приповедачи служе, указује се на садејство традиција веровања и традиција неверовања у обликовању искуства у причу, као и на утицај спољашњих изазова на приповедање.

У закључним разматрањима (171–177) сумирају се резултати истраживања. Указано је на значај и особености методолошког поступка у прикупљању теренске грађе, избор термилошког и појмовног апарата, и осврт на савремена значајна преиспитивања жанра предања. Истакнуте су наротивно плодне теме и ликови предања из забележеног теренског корпуса, указано је на ликове и теме који су потиснути из традиције, затим на оне које се не срећу у традиционалним записима предања из поредбеног корпуса, а закључци о континуитету и променама испољавају се и на нивоу хронотопа. Закључено је да предања и приче о искуству с натприродним потврђују непрестано флукутирање саговорника између веровања и неверовања у могућност постојања натприродног света, као и потребу да сопствена, проживљена искуства одгонетају, обезбеде им значење и представе их другима. Указано је на могућа даља проучавања предања и прича о искуству с натприродним.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Дисертација кандидаткиње мср Данице Јовић „Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)“ представља слојевито истраживање богате савремене теренске грађе коју је она сакупила у Браничевском округу (Црљенац, Кула, Божевац, Каменово, Велико Село и Пожаревац) у периоду од 2016. до 2021. године. Дисертација је пружила вишеструки допринос проучавању предања и прича које тематизују искуство с натприродним, почев од методолошких питања теренског истраживања у фолклористици, преко теорије, прагматике и класификације жанрова, до разноврсних питања текстуализације, контекстуализације и друштвене функције ових врста. Предузета теренска истраживања вођена су систематски, придржавајући се научне етике теренског рада, уз коришћење методолошки припремљених теренских упитника и истраживачких стратегија, и са свешћу о улогама истраживача и саговорника у обликовању полуструктурираног интервјуа као полилога. Посебну вредност овом истраживању даје и разноврсна старосна структура саговорника на терену (укључује младе, зреле и старије особе), што је омогућило да се уоче извесне тематске преференције и специфични односи према веровању у појединим групама. Квалитету доприноси и то што је истраживање у многим приликама вођено у опуштеној и интимној атмосфери малих група (Бен-Амос, Фајн), сачињеним од пријатеља, рођака и суседа, па су и њихови разговори, обухваћени интервјуима, били врло близу свакодневном конверзацијском дискурсу. Уз то, позиција истраживача није се обавезно истицала у односу на друге саговорнике, што је дозволило спонтану размену тема и ставова, а предања су често бележена и непосредно, мимо планираних истраживачких сусрета. Различите приповедне ситуације су анализирани и са становишта локалног друштвеног контекста, односно догађаја и локуса који их могу изазвати. Будући да садржи завичајни фолклор, збирка је по себи значајна и као допринос и уједно подстицај у очувању нематеријалне културне баштине.

У одељцима дисертације у којима се разматрају теоријска проучавања жанра предања, разни покушаји његовог одређења и термилошке недоумице, кандидаткиња је показала одлично познавање историјата дисциплине и уједно скренула пажњу на поједине теоријске парадигме и критеријуме који могу бити применљиви на српску грађу. Класификација и систематизација грађе, изведена на критички сагледаним и датом истраживању прилагођеним критеријумима, омогућиле су да се открије тематски, наротивни и социокултурни значај прикупљене грађе. Кандидаткиња је у истраживању усвојила мултидисциплинарни приступ, спајајући елементе фолклористике, науке о књижевности, наратологије, лингвистике, етнологије и културне антропологије, како би се пружило свеобухватно разумевање материјала. Категоришући сакупљен теренски материјал у предања и приче о искуству с натприродним, кандидаткиња је идентификовала сужејне, мотивске и стилске сличности компаративним методом – поређењем с одабраним корпусом објављених традиционалних и савремених записа предања и прича из различитих извора, и утврдила да постоји континуитет

великог броја тема, ликова и поступака митолошко-демонолошких предања. Пружена класификација натприродних бића (разврстана у четири опште групе: демони људског изгледа, приказе, демони животињског изгледа и духови) одражава тренутне духовне преокупације испитиваних заједница, а уједно продубљује наше разумевање натприродних бића као експонената религијских веровања.

Још један значајан допринос кандидаткиња је дала продубљивањем наратолошког приступа предањима. Реч је о проширивању аспеката који укључују друштвени и ситуацијски контекст, где се преко анализе наративно плодних ликова, с једне стране, и хронотопа, наративне оптике, приповедачких стратегија и реторике дискурса с друге стране, указује на различите текстуалне и перформативне димензије, али и на нијансе исказивања веровања као специфичне идејне потке предања. Указивање на стилска својства дискурса саговорника омогућава да се проникне у својеврсне идиосинкретичке манире казивача приликом наративизације искуства с натприродним. Важан допринос представљен је и у анализи хронотопа и просторних локуса и оквира који се у причама развијају. У раду се открива континуитет у представљању хронотопа у различитим предањима и причама. Исто тако, занимљиви су налази о варијацијама које означавају еволуцију места сусрета с натприродним бићима током времена.

Различите културне праксе учествују у стварању комплексног значења и функција предања и прича. Изврсна анализа пружена је о Бегановачкој чесми. Она се указује као место укрштања различитих слојева веровања и приповедања. Попут седимента, ово место илуструје наслојавање историјског и псеудоисторијског казивања о Бегановачкој чесми и цркви Ружици, и казивања о легендарним и сакралним димензијама тзв. светиње. Наводна фотографија лика девојчице и оглашавање птице која лаје скрупулозно се тумаче у Фукоовом појмовном пејзажу као врсте хетеротопије. Анализе у овим поглављима показују да се удео перформативног, разговорног и ситуационог, односно друштвеног контекста, артикулише на различите начине, и то у зависности од казивача и ситуације, степена веровања и приповедачких стратегија. Анализа процеса преношења предања везаних за ово место и њихове семантике показала је да предања учествују у обликовању и доживљају простора, и одређују правце кретања у том простору и понашање људи у реалном животу.

У поглављима о односу између личног искуства и наратива, кандидаткиња је препознала тешкоће с којима се приповедачи сусрећу приликом обликовања натприродних искустава, и анализирали их на низу занимљивих примера. Разматрајући колико текст, толико и контекст, успела је да осветли не само карактеристичне изазове наративне структуре, већ и менталне процесе који су у основи тих прича. Осцилирајући између модерног сензибилитета и веровања, приповедачи су поимали натприродно у складу са властитим сензибилитетом, имагинацијом и менталним представама, од рационалног објашњења до интернализовања натприродног искуства, и према томе га вербализовали и уклапали га у нарацију. Зависно од целовитости и разбијености доживљених искустава с натприродним, приповедачи их представљају у одговарајућим формама, од кратких, разломљених предања до развијених и уланчаних прича, које у различитој мери одражавају степен веровања или неверовања у натприродно. Посебно су значајна запажања о важности познавања традиционалног веровања и како оно служи као референтни оквир за приповедаче. На тај начин показује се и како културни контекст обликује лично искуство, а и какву улогу има средина у стварању и одржавању појединих веровања.

Дисертација мср Данице Јовић представља обухватно, аналитички скрупулозно испитивање фолклорне грађе у Браничевском округу, које спаја синхронијске и дијахронијске аспекте и обогаћује наша сазнања о натприродним бићима и појавама и реаговању људи на сусрете с њима. Писана је на основу релевантне научне литературе, поуздане методологије, интердисциплинарно и иновативно. Она доноси јединствену теренску грађу, утемељене интерпретације предања и прича, и корисне методолошке путоказе за разумевање приповедног уобличења комуникације с натприродним, жанровских односа, тематике, те теоријских и терминолошких питања. Уз то, она унапређује досадашња фолклористичка знања о приповедању и наратолошком приступу фолклору, о полистадијалности традиције, о фолклору као процесу и о друштвеној динамици у испитиваним заједницама у Браничеву, што чини значајан допринос не само на пољу фолклористике, него и сродних научних дисциплина.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)**“ мср **Данице Јовић**, констатовано је да утврђено подударње текста износи **1%**.

Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, као и претходно публикованих резултата докторандових истраживања који су проистекли из његове дисертације, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „**Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)**“ кандидата мср **Данице Јовић** оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „**Предања и приче о искуству с натприродним бићима и појавама (жанровски, приповедни и друштвени контекст)**“, коју је урадио кандидат мср **Даница Јовић** под менторством др **Соње Петровић** и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Соња Петровић
председник Комисије
2. _____
др Бошко Сувајцић
члан Комисије
3. _____
др Марина Симић
члан Комисије